

Samen op (synodale) weg met Jesaja: Hoe 'gebruik' je een profeet om ergens te geraken?

Jens Van Rompaey

PhD student KU Leuven

Aspirant fundamenteel onderzoek FWO

1

2

1. Ter inleiding

3

Faculteit Theologie en Religiewetenschappen

KU LEUVEN

3

Paus Franciscus in 2015

“Een synodale Kerk is een Kerk die luistert, die beseft dat luisteren ‘meer is dan alleen maar horen’. Het is een wederzijds luisteren waarin iedereen iets te leren heeft. Het gelovige volk, het college van bisschoppen, de bisschop van Rome: allemaal luisteren ze naar elkaar, en allemaal luisteren ze naar de Heilige Geest, de ‘Geest van de waarheid’ (Joh 14,17), om te weten wat hij ‘tot de Kerken zegt’ (Openb. 2,7).”

- Veelvuldig geciteerd
- Spreekt tot de verbeelding
- Bijbels gegrond

4

Faculteit Theologie en Religiewetenschappen

KU LEUVEN

4

Veelvuldig citeren uit bepaalde boeken

- Openbaring 2,7. Zie de volgende passages:
 - Post-Synodal Apostolic Exhortation: *Ecclesia in Europa*, n° 5
 - Apostolic Letter: *Tertio Millennio Adveniente*, n° 23
 - Final Document of the synod of bishops (2024), n° 3.
 - “We began by listening, careful to grasp in the many voices ‘what the Spirit is saying to the Churches’ (Rev. 2: 7).”
 - Synodus Episcoporum, *Final Document. For a Synodal Church: Communion, Participation, Mission* (Città del Vaticano, 2024), n° 3.

Bijzondere plaats van Jesaja

- Meest gelezen boek in de liturgie
 - Cf. samen op weg gaan in de advent
- Ook in het concrete geval van synodaliteit in de Katholieke Kerk
 - *Werkdocument voor de Continentale Fase "Vergroot de ruimte van uw tent"* (Jesaja 54:2)

2. Synodaliteit, wie, wat, waar, hoe...

7

Faculteit Theologie en Religiewetenschappen

KU LEUVEN

7

Waar het over gaat

- Volgens Peter De Mey verwijst “de term ‘synodaliteit’ naar de gemeenschappelijke verantwoordelijkheid van alle leden van het volk van God voor het leven van de Kerk”.
 - Peter De Mey, ‘Synodaliteit als sleutelbegrip in het pontificaat van Paus Franciscus’. p. 149.
- Paus Franciscus als inspirator
- Met fundamenteën in de hele traditie en geschiedenis van de Kerk
- In het bijzonder het Tweede Vaticaanse Concilie
 - Qua vorm
 - Qua inhoud: reconfiguratie van centrale theologische ideeën

8

Faculteit Theologie en Religiewetenschappen

KU LEUVEN

8

Reconfiguratie

- Samen op weg (syn-hodos)
- Volk van God onderweg
- Gemeenschap van gedoopten voor elk ander soort onderscheid
- Ander model van waarheidsvinding
- Leiderschap en autoriteit ten dienste van de gemeenschap

3. De bijbel en synodaliteit

Bijbel

- “Het eerste hoofdstuk [van dit document] keert terug naar de normatieve gegevens die in de Heilige Schrift en de Traditie worden aangetroffen om in het volle licht te stellen dat de synodale gestalte van de Kerk haar wortels vindt in de historische ontwikkeling van de openbaring en om de fundamentele connotaties en specifieke theologische criteria aan te geven die het begrip definiëren en de praktijk reguleren.” (ITC 2018, n° 10)

11

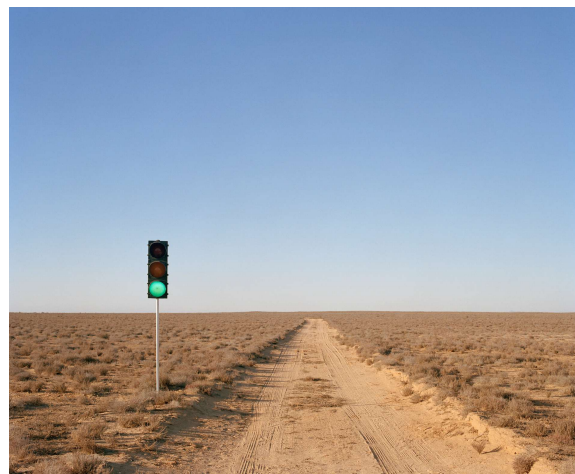
Faculteit Theologie en Religiewetenschappen

KU LEUVEN

11

Wat staat er op het spel?

- Normatief
- Schrift en Traditie
- in het volle licht stellen
- wortels hebben
- historische ontwikkeling
- Openbaring
- fundamentele connotaties
- specifieke theologische criteria
- definiëren en reguleren

12

Faculteit Theologie en Religiewetenschappen

KU LEUVEN

12

Samen op weg zijn

- De Kerk als gemeenschap is samen op weg
 - Zoals het Joodse volk eens op weg was
 - En zoals Jezus Weg, Waarheid en Leven is
- Hoofdfocus van de ITC = Handelingen van de apostelen.
 - Dat boek getuigt namelijk “van enkele belangrijke momenten in de tocht van de apostolische kerk, waarin het volk van God geroepen is om in de gemeenschap de wil van de verrezen Heer te onderscheiden”. (ITC 2018, n° 19)
 - Alsof er een blauwdruk is

13

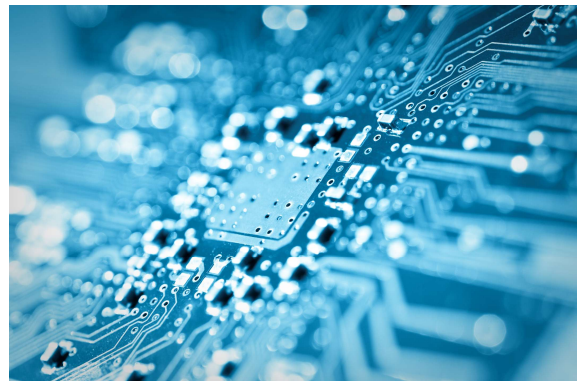
Faculteit Theologie en Religiewetenschappen

KU LEUVEN

13

Bedenkingen

- Contextualiteit
- Schaal van de gemeenschap
- Complexiteit van de vraagstukken
- ...
- Uit verschillende expertises putten
 - Sociologen
 - Filosofen
 - Communicatie experts
 - Psychologen
 - Pedagogen

14

Faculteit Theologie en Religiewetenschappen

KU LEUVEN

14

Schering en inslag

- Voorbeeld n° 14 van het ITC document
 - Referenties naar Jeremia, Jesaja, Ezechiël en Joël samengeweven
 - hoe de Kerk de eigen pelgrimstocht door de geschiedenis herkent in de wederwaardigheden van het Joodse volk
 - Niet altijd een bijzonder kritische interactie met de Bijbel
 - Bijbelse en patristische verwijzingen blijven blijkbaar een grote retorische en/of argumentatieve kracht hebben

15

Faculteit Theologie en Religiewetenschappen

KU LEUVEN

15

4. Het document voor de continentale fase (DCS)

16

Faculteit Theologie en Religiewetenschappen

KU LEUVEN

16

Synod
2021
2024

For a synodal Church
communion | participation | mission

“Enlarge the space of your tent”
(Is 54:2)

**WORKING DOCUMENT
FOR THE CONTINENTAL STAGE**

Faculteit Theologie en Religiewetenschappen **KU LEUVEN**

17

Document for the continental stage (DCS)

Werkdocument voor de Continentale Fase

Bijbels Beeld van de tent tot in de titel:

- Geen muren of gesloten deuren meer
- maar een dynamisch beeld van een gemeenschap die zich opent op de wereld

18

Faculteit Theologie en Religiewetenschappen

KU LEUVEN

18

Rijkdom van de tent

- “Het tweede hoofdstuk presenteert een Bijbels icoon, namelijk het beeld van de tent waarmee hoofdstuk 54 van het boek Jesaja opent. Dit beeld en dit verhaal vormen een sleutel tot een interpretatie van de inhoud van het DCS in het licht van het Woord, en plaatsen hen in de boog van Gods belofte die een roeping wordt voor zijn Volk en zijn Kerk: ‘Vergroot de ruimte van uw tent!’” (DCS n° 10)

Het beeld

- “Vergroot de ruimte van uw tent, spreid uw tentdoeken onbekommerd uit, verleng uw touwen en maak uw haringen stevig (Jes. 54, 2 [vertaling van de website van het Vaticaan]).”

Tentdoek:

- bescherming tegen de elementen
- Daar kwam men samen
- Zorgt voor beschutting
- wie nog buitenstonden uitgenodigd

Touwen:

- stevigheid door spanning
- evenwicht en flexibiliteit

Haringen

- de verankering
- stevigheid en de locatie van de tent
- geen onwrikbare fundamente

Centrale elementen	
Kerk	Tent
Tent	Tent van de samenkomst
Tabernakel	Aanwezigheid van God
Haringen	Fundamenten van het geloof
Structuur van de tent	Spanningen en krachten in evenwicht houden
Gemakkelijk te vergroten	Zonder homogeniteit iedereen beschutten
Open en vergrootbare tent	Zoals de Vader de mensheid omarmen

21

Faculteit Theologie en Religiewetenschappen

KU LEUVEN

21

5. Synodaliteit en de bijbel

22

Faculteit Theologie en Religiewetenschappen

KU LEUVEN

22

Wat resoneert er mee met het beeld van de tent?

- Vers komt uit Deutero-Jesaja
 - Theologie van crisis en hoop
- « Rorate caeli desuper, et nubes pluant iustum »
- Parallellen in Jeremia
 - Jer. 10,20: “Maar mijn tent is vernield, alle touwen zijn doorgesneden. Mijn kinderen zijn mij ontvallen, ze zijn er niet meer. Niemand zet ooit nog mijn tent op, niemand spant mijn tentdoeken meer.” (NBV)
- Verlies van betekenis
- En toch spreekt het tot de verbeelding

23

Faculteit Theologie en Religiewetenschappen

KU LEUVEN

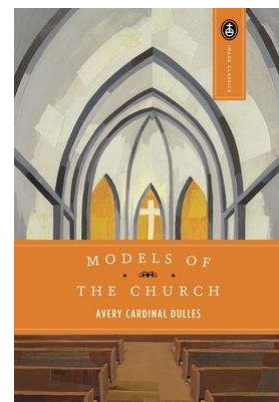
23

Wat kunnen we dan nog met beelden?

- Gebruik van beelden is in de ecclesiologie ook vrij normaal, cf. Avery Dulles

“When the theologian uses images he [sic] does so for the purpose of gaining a better understanding of the mysteries of faith or, in the matter that interests us here, of the Church. He knows that images are useful up to a point, and that beyond that point they can become deceptive.”

- Avery Dulles, *Models of the Church*, 20.

24

Faculteit Theologie en Religiewetenschappen

KU LEUVEN

24

Kritische vragen

- Wie heeft het in de tent voor het zeggen?
- Wie bevindt zich in de tent en wie valt erbuiten en waarom vallen die personen erbuiten?
- In het bijzonder in de kerk met haar strakke en sterke hiërarchie is het helemaal niet duidelijk wie het woord kan nemen en iets te zeggen heeft.
- Om bij een ruimtelijk beeld te blijven, op basis van wat wordt de toegang verleend tot de tent?
- Willen we wel met iedereen in de tent zitten?
- Waar blijft de Kerk met die spanningen?

25

Faculteit Theologie en Religiewetenschappen

KU LEUVEN

25

6. Woorden wekken, (voor)beelden trekken

26

Faculteit Theologie en Religiewetenschappen

KU LEUVEN

26

Het weefsel van de wereld

- Boodschap voor de werelddag voor communicatie in 2020
- In de titel citeert de paus uit Exodus
 - “Ook wil Ik dat jij aan je kinderen en kleinkinderen kunt vertellen...”
 - “... hoe hard Ik de Egyptenaren heb aangepakt en welke wonderen Ik bij hen heb verricht. Dan zullen jullie inzien dat Ik de HEER ben.”
(Ex. 2,10, NBV)

27

Faculteit Theologie en Religiewetenschappen

KU LEUVEN

27

Narrativiteit

- Verhalen vertellen is een diep-menselijke activiteit
- Verhalen weven
- Samenbrengen van verschillende draden
- ‘Story authority’ van Jesus en het performatieve karakter van diens vertellingen

28

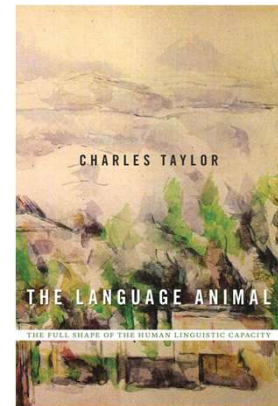
Faculteit Theologie en Religiewetenschappen

KU LEUVEN

28

“The Language Animal”

- Verhalen doen meer dan feiten opsommen
- Het ‘behandelt’ de menselijke conditie, met de complexiteit van oorzaken, karakters, menselijke interacties, het goed en kwaad des levens en de verschillende attitudes van mensen ten opzichte van elkaar
- Kracht om ons verstaan te vergroten, verdiepen en verbreden
- Kracht van creativiteit
- Constitutief voor het menselijke leven
- Vraagt wel iets meer dan stukjes van citaten

7. Ter besluit. Een pleidooi voor een meer narratieve kerk

De toekomst open houden

- Bijbel als normatief
 - Verleden
 - Heden
 - Toekomst: cf. normativiteit van de toekomst
- De toekomstige wereld die de huidige bekritiseert
- Openheid voor wat komt (diachroon en synchroon zelfverstaan)
- Kritiek op het cherry-picken blijft nodig

31

Faculteit Theologie en Religiewetenschappen

KU LEUVEN

31

Een meer narratieve theologie

- Een theologie die
 - en wetenschappelijk solide, intellectueel coherent en argumentatief overtuigend is
 - maar ook tot de verbeelding spreekt
- Kijken ook naar dominante verhalen die anderen uitsluiten
- Recht doen aan de rommeligheid van de geschiedenis
- Door literatuur en gedegen bijbellezen de innerlijke ruimte en toekomst open houden
- Dan kan Jesaja ons zeker helpen 'ergens' te geraken

32

Faculteit Theologie en Religiewetenschappen

KU LEUVEN

32

Hartelijk dank

Jens.vanrompaey@kuleuven.be

Jens.van.rompaey@hotmail.com

33

Faculteit Theologie en Religiewetenschappen

KU LEUVEN

33

8. Selectieve bibliografie

34

Faculteit Theologie en Religiewetenschappen

KU LEUVEN

34

- Bieringer, Reimund. *Dialogo en participatie: over hedendaagse uitdagingen van het christelijk geloof*. Leuven: Acco, 2010.
- De Mey, Peter. 'Synodaliteit als sleutelbegrip in het pontificaat van Paus Franciscus. De moeilijke weg van theorie naar praktijk'. *Collationes Vlaams Tijdschrift voor Theologie en Pastoraal* 50, nr. 2 (2020): 149-57.
- Dulles, Avery. *Models of the Church*. Garden City, NY: Doubleday, 1974.
- Internationale Theologische Commissie. *Synodaliteit in het leven en de zending van de Kerk*. Onder redactie van Bisschoppenconferentie van België. Vertaald door Peter De Mey en Adelbert Denaux. Wereldkerkdocumenten 42. Brussel: Licap-Halewijn, 2019. <https://www.rkkerk.nl/wp-content/uploads/2024/03/WKD-42-Synodaliteit-in-het-leven.pdf>.
- Landau, Christopher. *A Theology of Disagreement: New Testament Ethics for Ecclesial Conflicts*. London: SCM Press, 2021.
- Minear, Paul S. *Images of the Church in the New Testament*. London: Lutterworth, 1961.
- Monda, Andrea, red. *La tessitura del mondo: Dialogo a più voci con i grandi protagonisti della cultura sul racconto come via di salvezza*. Milano: Salani, 2022.
- Moons, Jos, red. 'Synodality and the Roman-Catholic Church: An Academic Bibliography 2013-2024 (Fifth Edition)'. *Cahiers Internationaux de Théologie Pratique*, Documents, nr. 17 (februari 2025). www.pastoralis.org.
- . 'Wat is synodaliteit, en wat vraagt het van de Kerk? Een toegankelijke introductie'. *Collationes: Tijdschrift voor Theologie en Pastoraal* 52, nr. 1 (2022): 83-97.
- Noceti, Serena. *Reforming the Church: A Synodal Way of Proceeding*. Vertaald door Joseph Owens. Mahwah, NJ: Paulist Press, 2023.
- Pope Francis. 'Address at the Ceremony Commemorating the 50th Anniversary of the Institution of the Synod of Bishops (17 October 2015)'. The Holy See, 17 oktober 2015.
- . 'Message of His Holiness Pope Francis for the 54th World Communications Day: "That You May Tell Your Children and Grandchildren" (Ex 10:2): Life Becomes History'. Libreria Editrice Vaticana, 24 januari 2020. https://www.vatican.va/content/francesco/en/messages/communications/documents/papa-francesco_20200124_messaggio-comunicazioni-sociali.pdf.
- Reid, Barbara E. 'Synodal and Collegial Thinking and Acting in the New Testament'. In *Synodalities*, onder redactie van Michel Andraos, Thierry-Marie Courau, en Carlos Mendoza-Álvarez, 59-67. Concilium 2. London: SCM Press, 2021.
- Secretaria Generalis Synodi. 'Werkdocument voor de Continentale Fase. "Vergroot de ruimte van uw tent" (Jesaja 54:2)'. Libreria Editrice Vaticana, 2022. https://www.synod.va/content/dam/synod/common/phases/continental-stage/dcs/dutch/2022.11.24_NL-DTC-FINAL.pdf.
- Synodus Episcoporum. *Final Document. For a Synodal Church: Communion, Participation, Mission*. Città del Vaticano, 2024. https://www.synod.va/content/dam/synod/news/2024-10-26_final-document/ENG---Documento-finale_traduzione-di-lavoro.pdf.
- Taylor, Charles. *The Language Animal: The Full Shape of the Human Linguistic Capacity*. Cambridge, MA: The Belknap Press of Harvard University Press, 2016.